

הייתי אז ילדה, אבל המלחמה גרמה לי להתנהג כמו אמה

הכניסו. הייתה משפחה אחת בגבעת עדה שהבן שלהם נעדר, והאבא לא הסכים להכניס אותי הביתה. הבנתי שהוא סוגר את הילדים הקטנים שלו בבית, אז ישבתי על המדרגות ליד הדלת שלהם, אולי עשר שעות, עד שהוא פתח לי. אחר-כך לקחתי את הילדים האלו לבית-הספר. לא הייתי אמה, כי הייתי ילדה בעצמי, אבל משהו בתקופה גרם לי להתנהג כך.

■ מאוד נקשרתי למשפחות

"לפעמים אני חושבת על זה, שאם הייתי צריכה לעשות את זה עוד פעם בחיים – לא הייתי יכולה. שיר, בתי, הייתה צריכה להכין מור"ק על נשים גיבורות. היא סיפרה לחיילות את הסיפור שלי, בלי לומר להן שאני אמה שלה. סיפרתי לשיר שביום שהיא נולדה החוקתי אותה ואמרתי לעצמי 'איוה מטומטמת הייתי שחשכתי שאני מבינה משהו מההורים השכולים'. לא הייתה לי שום ממשות על זה. לכן זה הקל עליי. עם זאת, אני חושבת שעם הכשרה מתאימה – ובכינוס הוא מאוד התרשמתי מההכשרה שקציני הנפגעים עוברים – כן ניתן לעשות את התפקיד. לא מזמן נהרג בחור שאחיו הוא חניך של הבת שלי. היא קיבלה טלפון מקצינת הנפגעים שאמרה לה שהחניך שלה רוצה אותה. חשבתי שדבר כזה קטן שיש למשפחה ברגעים הראשונים – זה דבר נפלא שלא היה בעבר. וזאת עבודה חשובה מאין כמוה.

צילום: אברהם ורד

כוח שריון בחעלה במלחמת יום הכיפורים. "היה ברור שחיילים נמוגו, אבל לא הגיעו פצועים ולא היו גומות"

"היו הרבה לוחמים שנהרגו והכרתי אישית, וכמובן יצרתי קשר עם המשפחות. היה בחור אחד שלמד איתי באותו מחזור בבית-הספר, שלמה הרמן, שקיבל את עיטור הגבורה. הוא הציל יחידה שלמה. אבל לא היה מבחינתי הברל בין משפחות שאני מכירה לבין משפחות שלא הכרתי אישית את בניהן. במידה מסוימת, המשפחות שהכי נקשרתי אליהן הן אלו שהיו צריכות אותי יותר. ודווקא המשפחות של החברה שלי, הן משפחות מתוקשרות ממילא שפחות נזקקו לעזרתי.

"יום אחד נסעתי לספסופה ומצאתי משפחה שלאחר שהתחיל החורף הכל היה פרוץ בשטחה. האוטו של האבא היה מגויס, וזה היה כלי העבודה היחיד שלו. אז דווקא למשפחות כאלו, שהיו צריכות אותי כל-כך, נקשרתי הכי הרבה. המשכתי ללוות את המשפחות עוד בשנתיים הראשונות של לימודי הרפואה שלי.

"כשקיבלתי את הצל"ש, הרגשתי איתו לא נוח. זה היה נראה לי נורא טיפשי. היו כל-כך הרבה גיבורים שהגיעו להם צל"ש או עיטור, כמו טנק הקצינים עם ארבעת המ"פים. הרגשתי שלא הייתי צריכה לקבל את הצל"ש. אבל אז הועדה של הצל"שים הסבירה לי שזה בעצם צל"ש שניתן למשפחות השכולות ולפצועים במטרה להראות כמה חשיבות צה"ל נתן להם."

שלי בעצמי. "בסוף המלחמה ירדתי לשטח. לאורך המלחמה אספתי את האינפורמציה מחברה שחזרו משטח האש ומדיווחים בקשר, וכתבתי את הציוותים של הטנקים. הלוחמים ששבו משדה הקרב דיברו איתי יותר מאשר עם אנשים אחרים. לאחר המלחמה הקימו יחידה לטיפול בנעדרים שפעלה מתוך משרד בקריה, והם נעזרו בי רבות. כשהסתיימה המלחמה התחלתי לנסוע לבתי-חולים ולדבר עם אנשים. איתי הם הסכימו לדבר ולספר על המלחמה, כי לא באתי עם הסמל של החטיבה ולא חקרתי או שפטתי אותם. אז התחלנו לקבל את התמונה הנוראית של כמה חיילים נשארו בשטח ואנחנו לא ידענו איפה הם בדיוק. עבור המשפחות זה היה דבר נורא, והיה המון כעס שלהן על המערכת.

"המשפחות לא היו מוכנות להכניס הביתה לא את המ"ט שלי ולא את המג"דים. אני הייתי הולכת ממשפחה למשפחה, וגם אותי לא כולם

המלחמה עשיתי רישום של דברים, כי הכרתי טוב את השטח וידענו בדיוק איפה החברה היו ואיפה הם יהיו. הרבר הוה, כמוכן, סייע אחר-כך מאוד בזיהוי הגופות, שזה היה חלק מהתפקיד שלקחתי על עצמי. היום כולנו יודעים מה זה 'די-אן-איי' ואמצעי זיהוי אחרים, אבל כל הנושא של איתור נעדרים לא היה קיים אז.

"לפני כמה שנים הזמינו אותי למעלה החמישה, ובתוך אולם גדול ישבו הרבה אנשים. אמרו לי שעשרות הקצינים שיושבים באולם הם ממערך הנפגעים של צה"ל. הסתכלתי ושאלתי: 'מאיפה כל זה בא?' כי לא היה כזה דבר. אחר הדברים שהם אמרו בכנס זה שאני התחלתי עם הטיפול בנפגעים ובמשפחותיהם. בלי לדעת כמוכן, הייתי רק בת 20 ולא ידעתי מה אני עושה בדיוק. ידעתי רק שיש מצב שצריך לאטוף אינפורמציה. אחר-כך היה את עניין הציור של החיילים. היום הכל כל-כך מטורף, אני הייתי אוספת את הקיטבגים מהשטח עם הנהג

שהוא רוצה שהיא תישאר עם החטיבה בזמן המלחמה. לתפקיד אותו ייעד רשף לבן-יהודה לא הייתה אז הגדרה מדויקת. הוא עוד לא היה קיים אז בצה"ל. למעשה, הוא נוצר מיום ליום, ברמותה של בן-יהודה. לימים הוא ייקרא – 'קצינת נפגעים'. סג"ם זלץ, 'ילדה בת 20', כהגדרתה, ליקטה את המידע על הלוחמים בשטח ועל ההרוגים והפצועים. עם תום המלחמה, היא ליוותה את הנפגעים ואת המשפחות השכולות בצורה אישית. גם התרחש אחר הדברים המפחידים בחיי – פגזים ענקיים נפלו מהשמים. הייתה ממש הפגזה. אמנם היו מקלטים, אבל הם היו עמוסים לעייפה. הקטע הכי קשה היה הזמן שצבאנו כרי על הדלתות להיכנס. זה זיכרון לא טוב. אחרי זה העברתי את הבנות באוטובוסים למרכז הארץ ואני חזרתי לחטיבה."

לחטיבה חזרה בן-יהודה לבקשת המ"ט, אמנון רשף. אף על פי ששאר הבנות פונו, אמר לה רשף

■ מהשמים נפלו פגזים

מלחמת יום הכיפורים הכניסה את חיילות חטיבה 14, שהיו בגזרה הדרומית, למצוקה. הפחד אחר בהן, מספרת בן-יהודה, ולא פסח גם עליה, המפקדת. "לחטיבה 14 היו שלושה גדודים מפורזים לאורך התעלה", היא נזכרת, "בכל גדוד היו חיילות מפקדה, פקידות וחיילות של יחידות הקשר, ואני הייתי המפקדת שלהן. כשפרצה המלחמה, קודם כל פינינו את הבנות מהגדודים. פקידת מג"ד 184 אפילו נפצעה קשה. את הבנות מהחטיבה לא יכולנו לפנות, ובתוך מפקדת החטיבה נשארו במשך הרבה זמן – אולי יומיים שלמים – 20-30 בנות.

"היו הורעות שהולכת להיות מלחמת אב"ך, אז הביאו לנו את כל הערכות, הייתי צריכה להעביר קורס לחיילות. התאמנו, וכך גם העברנו את הזמן. במקביל, שמענו בקשר מה קורה – וזה היה נורא

סג"ם (מיל') זלץ. הפכה לפרופ' בן-יהודה

ואיום. כל החיילים יצאו להילחם, אפילו הש"ג של החטיבה. אחר-כך פינו אותנו לרפידיים, שם תפסה אותנו הפגזה נוראית, ואחת החיילות נהרגה. שם גם התרחש אחר הדברים המפחידים בחיי – פגזים ענקיים נפלו מהשמים. הייתה ממש הפגזה. אמנם היו מקלטים, אבל הם היו עמוסים לעייפה. הקטע הכי קשה היה הזמן שצבאנו כרי על הדלתות להיכנס. זה זיכרון לא טוב. אחרי זה העברתי את הבנות באוטובוסים למרכז הארץ ואני חזרתי לחטיבה."

לחטיבה חזרה בן-יהודה לבקשת המ"ט, אמנון רשף. אף על פי ששאר הבנות פונו, אמר לה רשף

סג"ם דינה זלץ קיבלה את צל"ש הרמטכ"ל על פעילותה למען הנפגעים ומשפחותיהם במלחמת יום הכיפורים ואחריה

מלחמת יום הכיפורים, יודעים כולם, התאפיינה בין היתר בלא מעט אי-סדר. המפקדים הוטרים נדרשו לא אחת לקבל אחריות ולא לתר בשל תפקוד לא מספק של מפקדיהם. אבל דווקא מתוך הבלגן הזה צמחו סיפורי גבורה, של אותם אנשים שידעו לעשות סדר בתוך ההמולה. מבין בעלי הדרגות הנמוכות היו כמה וכמה לוחמים ותומכי לחימה שהישירו מבט והפגינו תעוזה. בשיא הלחץ, הם הוכיחו תושייה. אחת מהם הייתה סג"ם דינה זלץ, ששימשה קצינת ח"ן (חיל נשים) בחטיבת השריון 14.

כיום הסג"ם היא כבר פרופסור. ומזלץ היא הפכה לבן-יהודה. אבל התפקיד שהיא אחזת בו היום עדיין דורש את אותן תכונות שהובילו אותה לקבל את הצל"ש: פרופ' בן-יהודה מנהלת את המחלקה ההמטולוגית בבית-החולים הרסה עין כרם. את השירות המשמעותי בצה"ל, היא הנחילה גם לבנותיה. בתה הגדולה שיר משרתת כמ"מ בויקים, ובתה הקטנה אור צפוייה להתגייס בקרוב לגדוד קרקל. לאף אחת מהן, כמוכן, היא לא מאחלת לפגוש סיטואציה כמו זו שאיתה התמודדה ב-1973.

ישנן צל"שניקיות

יותר מ-99 אחוזים ממקבלי העיטורים באים מהזמן הגברי. הסיבה ברורה: לרוב, הם אלה שנמצאים עמוק בשטח ונלחמים. עם זאת, יש גם לא מעט תומכי לחימה שקיבלו עיטור על פעילות מסורה יוצאת דופן – ובהם גם נשים. סג"ם (מיל') דינה זלץ היא אחת משלוש נשים שזכו בכבוד הזה לאורך ההיסטוריה של צה"ל. השתיים האחרות הן סרן אסנת זהיר, שקיבלה צל"ש רמטכ"ל בנסיבות דומות וטוראי אסתר ארדיטי בורנשטיין, שקיבלה את עיטור המופת. בשנת '55 הייתה בורנשטיין החובשת התורנית ביחידה, והיא הוקפזה למקום התאונה של מטוס שהתרסק בזמן נחיתה. למזלה הרע, האמבולנס שקע בבוץ ונתקע. בלי לאבר זמן, היא קפצה מהאמבולנס והגיעה למטוס למרות ההתפוצצויות הבלתי פוסקות של התחמושת שהייתה בתוכו. שניות אחרות לאחר ששחררה את הטייס מרתמותיו, התלקחו מיכלי הדלק של המטוס. חייו של הטייס ניצלו בזכותה.